

Van Oldenbarneveltplantsoen 27
2253 WV Voorschoten

Evaluatie-rapport
over het Pedagogisch Beslis-Model voor pleegkinderen
in de jaren 2011-2015

EC Kind in de Pleegzorg
Dr.A.M.Weterings, en
Mr. F.A. van der Reijt,

d.d. 30-12-2015

Evaluatie-rapport over het Pedagogisch Beslis-Model voor pleegkinderen in de jaren 2011-2015

EC Kind in de Pleegzorg

Dr.A.M.Weterings, en
Mr. F.A. van der Reijt¹,

Inhoudsopgave

	pagina
1. Inleiding en probleemstelling	3
2. Theoretisch kader voor de ontwikkeling van kinderen	4
3. Ontwikkelingsproblemen van een kind dat pleegkind is geworden	6
4. Contact van het pleegkind met zijn ouders in het kader van terugplaatsing	8
4.1 Samenhang ouder-contact en de gehechtheids- en opvoedingsrelatie	8
4.2. Loyaliteit van het kind aan de ouder en de pleegouder	10
5. Het Pedagogisch Beslis Model voor (terugplaatsing van) pleegkinderen, het PBM	12
5.1.Aanleiding tot de ontwikkeling van het PBM	
5.2 Opzet van het PBM	
6. Resultaten van het werken met het PBM	14
6.1 Inleiding	
6.2 Onderzoeksgroep	
6.3 Resultaten in December 2014	
6.4 Evaluatie van de opvoedingssituatie met het PSI	
7. Beschouwing	17

---

1 Tonny Weterings was voorheen senior onderzoeker pleegzorg aan de Universiteit Leiden; Frans van der Reijt is oud-kinderrechter, beiden bestuursleden van het Expertise Centrum Kind in de Pleegzorg, Voorschoten.

1. Inleiding en probleemstelling

Sinds 1-1-2015 is, mede ingegeven door bezuinigingen, een toenemende trend te zien om langdurige pleeggezinplaatsingen zoveel mogelijk in het “vrijwillig kader”, dus zonder juridische maatregel, te laten plaatsvinden als de ouders blijk geven van instemming met de plaatsing van hun kind in een pleeggezin. Wat is immers mooier dan consensus tussen alle betrokkenen: pleegzorgaanbieder, pleegouders, ouders, gecertificeerde instelling, de Raad voor de Kinderbescherming en de kinderrechter.

Dit artikel beoogt – op basis van ervaringen met het Pedagogisch Beslis-Model (PBM) – daar op zijn minst vraagtekens bij te zetten. Het gaat immers op de eerste plaats om het kind². Zijn belang moet doorslaggevend zijn in de besluitvorming. Na bijna een halve eeuw onderzoek, onder meer aan de Leidse Universiteit, naar kinderen die niet door hun ouder kunnen worden opgevoed, is er voldoende psychologische en pedagogische kennis beschikbaar om dat belang een wetenschappelijk fundament te geven.

Het belang van het kind is niet alleen bescherming tegen lichamelijk geweld of (seksueel) misbruik. Veel belangrijker nog is het waarborgen van zijn recht op een adequate ontwikkeling. Dit houdt in: zich kunnen ontwikkelen tot een behoorlijk functionerende volwassene in de samenleving, het kunnen aangaan en onderhouden van duurzame persoonlijke en werkrelaties. Daarom zal primair ingezet moeten worden op het scheppen en beschermen van voorwaarden voor een adequate ontwikkeling van het kind. En de vraag is of het vrijwillig kader daar wel voldoende waarborgen voor biedt.

Sinds 1-1-2015 is de opdracht om het ontwikkelingsbelang van het kind voorop te stellen voor de samenleving bijzonder zwaar geworden door een drietal operaties: de overheveling van de verantwoordelijkheid voor de zorg voor jeugdigen naar de 393 gemeenten (de Jeugdwet), de wet Herziening Kinderbeschermings-maatregelen en de drastische bezuinigingen. De gemeenten hebben van de overheid onvoldoende de gelegenheid en de middelen gekregen zich te bekwamen in de complexe zorg voor adequate ontwikkeling voor kinderen.

Het gaat om een groot aantal pleegkinderen.

In 2014 hebben 21.880 jeugdigen gebruik gemaakt van pleegzorg. De helft van de pleegkinderen verblijft 2 jaar of langer in een pleeggezin. De meeste kinderen in een pleeggezin zijn jong. Bijna 1/3 van van de in 2014 geplaatste kinderen is 0 – 4 jaar oud en iets meer dan 1/3 van de kinderen zijn 5-11 jaar oud. Bij twee derde van de pleegkinderen was sprake van een maatregel voor kindbescherming (37% met een OTS en bij 29% ligt de voogdij bij Bureau Jeugdzorg³).

Het belang van een weldoordacht pleegzorgbeleid is daarom groot. Daar komt nog bij, dat als een kind niet adequaat wordt opgevoed, er veelal sprake is van transgenerationale problematiek waar tenminste vier generaties in betrokken zijn:

1. De grootouders van het kind, die zijn ouders onvoldoende zorg hebben geboden.
2. De ouder(s) van het kind, die hem onvoldoende zorg en aandacht hebben gegeven.
3. Het verwaarloosde kind zelf.
4. Als het verwaarloosde kind opgroeit tot volwassene en zelf ouder wordt, heeft hij onvoldoende adequate aandacht en liefde ontvangen en weet niet hoe dat zijn kind te geven. Aldus zijn ook zijn nakomelingen slachtoffer. (Zoals een ouder het verwoordde: “Ik houd van mijn kind, maar ik weet niet hoe dat moet.”)

---

2 Naar het kind wordt verwezen met 'hij'; dit kan een jongen of een meisje zijn. De ouder is steeds de biologische ouder, waarnaar eveneens verwezen wordt met 'hij'; dit kan de vader of de moeder zijn.

3 Factsheet Pleegzorg Nederland 2014. Van de lopende plaatsingen woont 42% bij bekenden (netwerk-plaatsing).

Het is evident dat deze vicieuze cirkel doorbroken moet worden, wil men niet alleen het kind beschermen maar ook de toekomstige generatie. Hier geldt bij uitstek: 'de kost gaat voor de baat uit'.

Jeugd- en pleegzorg is zo complex en heeft zoveel consequenties voor zowel het kind als de samenleving, dat een theoretische onderbouwing voor het nemen van beslissingen met betrekking tot het ontwikkelingsbelang van het pleegkind hard nodig is. Met dit doel is het Pedagogisch Beslis-Model voor (terugplaatsing van) pleegkinderen ontwikkeld en in praktijk gebracht – waarvan verslag in dit artikel.

2. Theoretisch kader voor de ontwikkeling van het kind

De mens is een sociaal wezen. Van jongs af aan leeft hij samen met anderen en kan hij niet zonder. En dat blijft het hele leven zo. Een belangrijke eigenschap van de mens is dan ook dat hij persoonlijke en werkrelaties aan kan gaan en onderhouden. Alleen met deze vaardigheden kan hij goed functioneren in de samenleving. De basis voor het leren aangaan van adequate relaties wordt gelegd tijdens de zwangerschap en in de vroege jeugd. In die periode worden de hersenen van de mens gevormd, verbindingen tussen hersencellen gelegd en zenuwbanen ontwikkeld⁴. Tegen het zesde levensjaar is ongeveer 90% van de hersenomvang tot stand gekomen⁵.

De hersenen ontwikkelen zich door prikkels en impulsen van buitenaf en door de manier waarop de primaire verzorger⁶ reageert op de signalen van het kind om aan te geven wat hij nodig heeft – een baby kan wel op 30 verschillende manieren huilen of geluidjes maken. Maar als het kind weinig respons krijgt, of als steeds op een andere manier op zijn signalen wordt gereageerd, leert het kind niet op welke manier hij moet reageren om te zorgen dat aan zijn behoeften tegemoet wordt gekomen. Op een gegeven moment zal hij helemaal niet meer reageren. Zijn hersenen ontwikkelen zich in die situatie te weinig omdat zij niet gestimuleerd worden. Er ontstaan lege plekken in de hersenen en er worden 'verkeerde' verbindingen en associaties gelegd⁷.

Voorbeeld

Een verwaarloosd meisje, Amy, 9 maanden oud werd in een pleeggezin geplaatst. Zij reageerde niet op haar omgeving en niet op de pleegouders. De pleegouders wisten niet of zij honger had, wilde drinken, een schone luier nodig had, aandacht wilde, of iets anders. Zij lag alleen maar in haar bedje. Uit informatie van jeugdzorg bleek dat de ouders, druk met de eigen problemen, haar heel weinig aandacht hadden gegeven. Zij hadden het gemakkelijk gevonden dat Amy zo'n rustige baby was die geen aandacht vroeg. Zij hadden dat niet opgemerkt als opvallend of afwijkend.

Na maanden van liefdevolle zorg door de pleegouders begon Amy blijheid te tonen als de pleegouders haar eten gaven of verschoonden. Zij begon geluidjes te maken, te huilen en te bewegen. Zij ging zich ontwikkelen. Na twee jaar functioneerde zij als een normaal kind, hoewel snel 'uit haar doen'.

4 Havermans, A., Verheule, C. & Prinsen, B. (2012). *Gehechtheid in beeld*. Amsterdam. SWP.

5 Van den Boom (1999). *Ouders op de voorgrond*. Utrecht: Sardes.

6 De primaire verzorger is degene die de (in principe) de dagelijkse zorg en verantwoordelijkheid voor het kind heeft. Dit kan de ouder zijn, maar ook een pleeg-, stief-, of adoptieouder. Naar de biologische ouder wordt verwezen met 'ouder'. Dit kan de vader of de moeder zijn. Naar andere primaire verzorgers wordt verwezen als zodanig: pleegouders, stiefouders, adoptieouders.

Opmerking: in de te noemen pleeggezin-onderzoeken uitgevoerd aan de Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek, is de verdeling jongens- meisjes vrijwel gelijk. Verschillen in problematiek tussen jongens en meisjes zijn niet gevonden.

7 Zie Havermans, e.a., (2012). noot 4. Zie bv. ook de foto's van hersenen van kinderen in Roemeense kinderverhuizen.

Omdat de hersenen en het lichaam van het jonge kind nog niet ontwikkeld zijn, is hij geheel afhankelijk van de zorg van een primaire verzorger. Gaat deze verzorger duurzaam sensitief en responsief in op de signalen van het kind, dan voelt het kind zich 'gehoord' en ook geliefd omdat hij adequate aandacht krijgt. In dit *biologisch bepaalde proces* gaat het kind deze persoon verkiezen boven anderen. Vanuit het kind ontwikkelt zich een *selectieve gehechtheidsrelatie* met deze primaire verzorger⁸. Gehechtheid ontstaat niet door een bloedband en een bloedband is ook geen voorwaarde daartoe⁹. Wel kan vanuit de ouder een natuurlijke genegenheid voor het kind ontstaan, maar als de ouder deze niet omzet in daadwerkelijk adequate aandacht voor het kind, zal vanuit het kind gezien er wel een afhankelijkheidsrelatie zijn maar deze is emotioneel 'leeg' en inwisselbaar – het kind gaat dan meestal aan iedereen aandacht vragen of 'vraagt' niets meer (zie voorbeeld).

Als het kind zich wel selectief gaat richten op zijn primaire verzorger, zoekt hij diens nabijheid als hij aandacht nodig heeft, bij verdriet of als hij bang is. Het kind raakt emotioneel gebonden aan deze primaire verzorger. Hierdoor is hij geneigd de ge- en verboden van deze persoon te accepteren om diens aandacht en liefde te behouden. Het kind wordt beïnvloedbaar en opvoedbaar: hij laat zich iets gelegen liggen aan deze persoon. Als de primaire verzorger *liefde en leiding* geeft, ontwikkelt het kind een *selectieve gehechtheids- en opvoedingsrelatie* met deze persoon¹⁰.

Als de primaire verzorger beschikbaar is als het kind hem nodig heeft, óók voor het leren beheersen van zijn behoeften en emoties zodat hij daardoor niet wordt overspoeld, voelt het kind zich emotioneel veilig en zeker in zijn bestaan. Deze *bestaanszekerheid* is de voorwaarde voor het ontwikkelen van een gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met een primaire verzorger. Het kind kan in deze omstandigheid vertrouwen in de ander en in zichzelf opbouwen – de twee pijlers voor een geestelijk gezonde ontwikkeling van de persoonlijkheid. In onzekerheid kan geen enkele relatie gedijen. De ontwikkeling van pleegkinderen laat dit verband duidelijk zien, zoals in paragraaf 3 naar voren komt.

Juist hierom heeft 'de kinderbescherming' – d.w.z. alle betrokken voorzieningen voor Jeugd- en Pleegzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, de kinderrechter, maar ook de ouders en de pleegouders – de taak om voorwaarden te scheppen voor ontwikkeling door het geven en laten voortduren van bestaanszekerheid voor het kind bij een primaire verzorger.

In de wet Herziening Kinderbeschermingsmaatregelen wordt nadrukkelijk het belang van het kind omschreven als zijn ontwikkelingsbelang. Door ook gezagsbeëindiging van de ouders te onderbouwen met "in het ontwikkelingsbelang van het kind", wordt niet alleen diskwalificatie van de ouders vermeden maar wordt ook ruimte geschapen voor de ouders om een andere relatie met hun kind op te bouwen.

---

8 Van IJzendoorn, M.H. (1994). *Gehechtheid van ouders en kinderen*. Houten: BSL; Van IJzendoorn, M.H. & Juffer, F. (2006). The Emanuel Miller Memorial Lecture 2006. Adoption as an Intervention. In: *Journal of Psychology and Psychiatry*, 47, pp 1228-1245. Van IJzendoorn, M.H. (2010). Gehecht aan Pleegouders. In: *Pleegzorg in perspectief*. Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (Red.) (2010). Hst. 2. Assen: Van Gorcum. .

9 Bokhorst, C. (2004). *Attachment in twins*. Leiden: Mostert & Van Onderen; Oosterman, M. (2007). *Attachment to fosterparents*. Enschede: Ipskamp. Van IJzendoorn,

10 Van den Bergh & Weterings (2007), *Pleegzorg, jeugdzorg voor het kind*, Utrecht: Agiel; Van IJzendoorn, M.H. (2010). Zie bij noot 8; Weterings, A.M. (1977). *Het pleeggezin als opvoedingssituatie*. Groningen, VIB Drukkerijen,

3. Ontwikkelingsproblemen van het kind dat pleegkind is geworden

Uit verschillende onderzoeken, onder meer aan de Universiteit Leiden, naar de Nederlandse jeugdbeschermings- en pleegzorgpraktijk blijkt echter dat het ontwikkelingsbelang van het kind onvoldoende op de voorgrond staat. Het onderzoek laat resultaten zien, die duidelijk niet sporen met de theorie die hiervoor summier beschreven werd.

- Veelal krijgt een gezin langdurig hulp en ondersteuning voordat een kind uit huis wordt geplaatst; gemiddeld gedurende 5½ jaar van 7 tot 8 instanties. Gevolg: het gemiddelde toekomstige pleegkind heeft dan ¾ van zijn leven in een problematische gezinssituatie geleefd¹¹. Hij heeft zich hierdoor niet adequaat kunnen ontwikkelen. Dit wordt met name duidelijk door onderzoek onder “Jeugdige Veelplegers”, kinderen van 12 à 13 jaar tot 17 jaar, die veel delicten plegen¹². Van hen komt 85% uit gezinnen waar de ouders niet in staat bleken het kind voldoende leiding te geven en grenzen te stellen aan hun gedrag.

– Uit dossieronderzoek van 150 pleegkinderen van twee Bureaus Jeugdzorg blijkt dat ouder-gerelateerde problemen de voornaamste redenen zijn voor uithuisplaatsing van het kind (30% – 61%). Kind-gerelateerde problemen werden slechts in 2%-4% genoemd.. Uit dit zelfde onderzoek blijkt ook dat de hulpverlening de problemen in het gezin te weinig heeft onderkend: 33% van de kinderen uit huis zijn geplaatst in het kader van een VOTS, d.w.z. dus met spoed.¹³

– Uit dossier-onderzoek van 98 pleegkinderen bij een Bureau Jeugdzorg blijken de ontwikkelingsproblemen van het pleegkind zeer omvangrijk te kunnen zijn. Ruim een kwart van de pleegkinderen heeft problemen op drie tot vijf ontwikkelingsgebieden¹⁴.

De problemen hebben door te weinig inzicht en trage besluitvorming veel te lang doorgewoerd. Dit zelfde blijkt ook uit de volgende bevinding.

– Uit onderzoek met het PSI¹⁵ blijken de ontwikkelingsproblemen *bij komst* in het pleeggezin niet alleen omvangrijk maar ook diepgaand te zijn, met name op emotioneel gebied (95%), op sociaal gebied m.b.t de omgang met andere kinderen (62%) en het sociaal functioneren (61%)¹⁶

– Uit een dossier-onderzoek onder 130 pleegkinderen van twee Bureau's jeugdzorg blijkt dat bij een terugplaatsing géén kind-gerelateerde criteria werden gehanteerd¹⁷.

---

11 Kastelein, L.M. (2010). *Van probleem tot uithuisplaatsing*. Leiden: Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek. MA-scriptie.

12 Weijers, I., Hepping, K. & Kampijon, K. (2010). *Jeugdige Veelplegers*. Amsterdam: SWP.

13 Dalm, V.A.C.B. (2009). *Netwerkpleeggezinnen en Bestandspleeggezinnen*. Leiden: Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek. MA-scriptie, dossier-onderzoek onder 150 pleegkinderen

14 Peuchen, E.J.. (2012). *Een kind in de pleegzorg*. Leiden: Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek. MA-scriptie.

15 PSI, Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium. (Weterings & Van den Bergh (2000-2012). Het PSI bestaat uit 12-16 half-gestructureerde vragenlijsten aan de hand waarvan ouders en pleegouders hun antwoorden zelf kunnen formuleren. Beoordeling en scoring wordt uitgevoerd door een van de instanties en van ouders, kind en pleegouders onafhankelijke gedragsdeskundige, die een Risico Taxatie met advies opstelt met het oog op het opvoedingsperspectief van het kind (TOS, Taxatie van de OpvoedingsSituatie.)

Zie ook: Sitskoorn, (2011). *De validiteit van het Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium voor het Pleeggezin*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek, MA-scriptie. Ieder van de 16 Signaleringslijsten uit het PSI-P correleert significant met vijf andere lijsten uit het PSI-P. De ontwikkeling van het kind correleert significant met Gehechtheids- en Opvoedingsrelatie van het kind met de pleegouders (p.35).

16 Weterings, A.M. (2010). Interne notitie, PSI-analyses.

17 Dankart, K. (2011). *Besluitvorming en het beëindigen van pleeggezinplaatsingen*. Leiden,

- Uit ditzelfde dossier-onderzoek blijkt dat 33% van de teruggeplaatste pleegkinderen weer opnieuw uit huis zijn geplaatst.
- Uit het eerder genoemde dossier-onderzoek onder 98 pleegkinderen blijkt dat 25% van de teruggeplaatste kinderen weer opnieuw uit huis zijn geplaatst.

Anderzijds:

- Na 3 jaar verblijf in het pleeggezin is duidelijk (statistisch significant) vooruitgang te zien in de ontwikkeling van het pleegkind¹⁸.
- Deze vooruitgang in ontwikkeling blijkt (statistisch significant) samen te hangen met een positieve gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met zijn pleegouders en eveneens met het gedrag van het kind in interactie met de pleegouders¹⁹.

Reflectie op de resultaten

Er wordt (te) lang gewacht met een uithuisplaatsing omdat men meer oog heeft voor de problemen van de ouders. Ook denkt men: 'Als het goed gaat met de moeder gaat het ook goed met het kind.' Men richt de hulp op de ouder, omdat de ouder het kind moet opvoeden. Het problematisch gedrag van het kind wordt te weinig gezien als verstoring van zijn ontwikkeling maar ook te weinig als verstoring in de interactie van de ouder met het kind. Daar komt bij dat het volgens de wettelijke regeling van de OTS de bedoeling is, dat de ouder “zo mogelijk” weer de verantwoordelijkheid voor de zorg en opvoeding van het kind op zich neemt. Dit wordt ieder jaar bij de verlenging van de OTS met een machtiging tot uithuisplaatsing opnieuw overwogen. Terugplaatsing blijft dus het doel. Een jarenlange OTS met een MUHP betekent echter voor het kind een jarenlange bestaansonzekerheid, en het leven in “eindeloze tijdelijkheid”. Men kan dan terecht spreken van “beschadigende bescherming”²⁰

Wel in lijn met de theorie zijn de volgende bevindingen. De ontwikkeling van het kind blijkt in het pleeggezin vooruit te gaan. Zijn problemen nemen af, hoewel op vele gebieden problemen blijven voortduren – zij het in mindere mate - door de diepgaande schade die de kinderen vóór de uithuisplaatsing hebben opgedaan.

Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek, MA-scriptie.

18 Dalm, V.A.C.B. (2009). Zie noot 13; Van Duijn, H.J.H. (2009). *Groeien in een pleeggezin*. Leiden: Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek. MA-scriptie. Huijg, A.A.M. (2010). *Pleegzorg, de ontwikkeling van pleegkinderen, de relatie-ontwikkeling tussen pleegkind en pleegouders en de invloed van het oudercontact*. Leiden: Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek. MA-scriptie. De gemiddelde leeftijd bij uithuisplaatsing was bij de verschillende onderzoeken 3 à 4 jaar.

19 Huijg, A.A.M. (2010). Zie noot 18. Voor kinderen van 1-15 jaar is een goede gehechtheids- en opvoedingsrelatie een significante voorspeller voor een positieve ontwikkeling van het kind, evenals de Lijst: Gedrag van het kind – in interactie met de pleegouder (p.22).

Leathers, S.J. (1996). Placement disruption and negative placement outcomes among adolescents in long-term foster care: the role of behaviour problems, *Child Abuse & Neglect*, p. 307-324;

Oijen, S. (2010). *Resultaat van pleegzorgplaatsingen*, Groningen, Rijksuniversiteit Groningen; Oosterman, M., Schuengel, C., Slot, N.W. & Bullens, R.A.R. & Dorreleijers, T.A.H. (2007). Disruptions in foster care. *Children and Youth Care Services Review*. pp. 53-76.

Strijker, J. & Zandberg, Tj. (2005). Breakdown in foster care, *International Journal of Child and Family Welfare*, pp.76-87.

20 Willems, J.(2015). *Vrijwaring van beschadigende bescherming door opvoeders en instellingen*. Korczak-lezing in het Kinderrechtenhuis te Leiden, op 21-11-2015.

4. Contact van het pleegkind met zijn ouders in het kader van terugplaatsing

4.1 Samenhang ouder-contact en de gehechtheids- en opvoedingsrelatie

Onderzoek is gedaan naar de samenhang tussen de gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het pleegkind en het contact met de ouders. Gemiddeld hebben pleegkinderen veel vaker contact met de moeder dan met de vader, resp. 80% tegen 50%.²¹ Omdat het contact met de moeder veel vaker voorkomt en ook problematischer bleek dan contacten met de vader, zijn de analyses met name uitgevoerd m.b.t. contacten met de moeder. Uit de resultaten blijkt dat naarmate er meer problemen zijn in de contacten met de moeder, zich ook (significant) meer problemen voordoen in de gehechtheids- en opvoedingsrelatie en het kind ook meer ontwikkelingsproblemen heeft²². Geconcludeerd kan worden dat 'contact met de moeder' niet als vanzelfsprekend goed is voor het kind. Deze bevindingen hebben geleid tot nadere inhoudelijke analyses: wat is "problematisch contact met de moeder" ?²³

Voorbeeld uit de onderzoeken

Joy is een jaar na haar geboorte uit huis geplaatst door jeugdzorg omdat haar ouders haar hadden verwaarloosd. De moeder kreeg een opvoedcursus en de ouders werden begeleid bij hun problemen. Er was 1x per maand begeleid bezoek aan Joy op het kantoor van BJZ. De ouders gingen op een aardige manier met Joy om en Joy reageerde, hoewel niet erg enthousiast, ook niet negatief op de ouders. Na afloop was zij bij de pleegouders wel 'van slag'. Na drie jaar wilden de ouders Joy zelf weer gaan opvoeden. Omdat het met de ouders beter ging, kreeg Bureau Jeugdzorg de opdracht van de rechtbank te onderzoeken of een terugplaatsing mogelijk was. De frequentie van de bezoeken werd verhoogd, tot eenmaal per week. Nu bleek dat Joy na een bezoek terugviel in functioneren: slecht slapen, nachtmerries, niet willen eten, 'zomaar' driftbuien, en niet uit de buurt van de pleegmoeder willen zijn. De terugval in functioneren werd steeds erger naar mate de bezoeken ook langer gingen duren, hoewel Joy tijdens de bezoeken geen problemen gaf.

Reflectie op de resultaten

In het voorbeeld komt duidelijk naar voren dat Joy niet was en is gehecht aan de ouders maar aan de pleegouders.

Binnen de jeugdzorg en kinderbescherming gaat men uit van het recht van ouders op contact met hun kind als zij het kind niet zelf opvoeden. Dit recht wordt ook geherformuleerd als: het kind heeft recht op contact met zijn ouders. Er wordt eveneens vanuit gegaan dat een kind nu eenmaal altijd loyaal is aan de ouder – en vrijwel alle ouders denken eveneens in deze lijn. In zijn algemeenheid is dit te rechtvaardigen. In de jeugdhulpverlening is echter geen sprake van een 'normale' opvoedingssituatie en een onverstoorde ouder-kind-relatie. De rechten van de ouder op contact met zijn uit geplaatste kind worden niet gedifferentieerd in het licht van *de betekenis van het contact*

---

21 Huijg, 2010, zie noot 18 en Peuchen, 2012, zie noot 14. Zowel uit de eerder genoemde dossieronderzoeken als uit de analyses op de PSI-gegevens, blijkt dat slechts 10% van de ouders van een pleegkind nog bij elkaar wonen.

22 Huijg, (2010). Zie noot 21. Hoe meer problemen in het contact met de moeder, hoe meer problemen in de ontwikkeling van het kind, en m.n. m.b.t. het sociaal functioneren en de emotionele ontwikkeling (p.26). De correlatie voor de gehele groep is : $r(105) = .20, p = <.05$; voor de 0-5-jarigen: $r(42) = .40, p = <.01$ (p.20). (Zie ook Sitskoorn, noot 15.) Leathers, S.J. (2003). Parental visiting, conflicting allegiances and emotional and behavioural problems among foster children, *Family Relations.*, pp. 53-63.

23 Omdat verschillende scripties m.b.t. het oudercontact gemaakt zijn op basis van de gegevens en informatie uit het PSI en middels vergelijking van de minder problematisch verlopende contacten met de vader, bleek het mogelijk inzicht te krijgen in de aard van de problematiek.

voor het kind.

Bij de analyses van de genoemde onderzoeksgegevens is onderscheid gemaakt tussen problemen tussen ouder en pleegouder en tussen ouder en kind. De meeste problemen waren het gevolg van de aard van de interactie tussen de ouder en kind tijdens de bezoeken en reacties van het kind na de bezoeken. Spelletjes of andere activiteiten samen doen tijdens de bezoeken verliep meestal plezierig. Maar het bleek dat het kind het gezag van de ouder niet voldoende accepteerde (het kind bepaalde de gang van zaken) en dat het kind na het bezoek terugval kon vertonen in functioneren – 'van slag zijn', slaapproblemen, recalcitrant gedrag, 'zomaar' driftbuien, e.d.. Dit was met name het geval als de moeder – of een gezinsvoogd – tijdens het bezoek opmerkingen maakte in de richting van: "je komt weer bij je moeder wonen". Het kind kan lijden onder de contacten. Toch komt het regelmatig voor dat ook dan het contact wordt opgelegd door gezinsvoogd of rechtbank omdat de ouder rechten daartoe heeft. Men merkt het lijden van het kind niet op en ziet het dus eenvoudig over het hoofd.

Soortgelijke situaties komen herhaaldelijk voor. Bureau Jeugdzorg, nu de Gecertificeerde Instelling (GI), wordt dan meestal gesteund door een beslissing van de kinderrechter. Deze beslissing wordt als volgt onderbouwd. De ouder heeft recht op contact en – zo mogelijk – op het zelf opvoeden van zijn kind, nu of later. Omdat het kind geen zichtbare problemen geeft in de contacten met zijn ouder, zal de oorzaak van de terugval in functioneren dus elders gezocht moeten worden. Zou de terugval niet veroorzaakt worden door de pleegouders, die 'hun kind' (na drie, vijf jaar of langer) niet willen afstaan?

Grondige analyse van dit soort zaken wijst echter in een geheel andere richting. Het kind kan zich goed gedragen tijdens een bezoek, omdat de ouder vriendelijk is en veelal ook een hulpverlener bij de bezoeken aanwezig is of een pleegouder, waardoor de situatie niet bedreigend is. Maar terug in de vertrouwde omgeving van zijn pleeggezin komt de reactie op het bezoek. In veel gevallen heeft het kind nog negatieve associaties bij het wonen bij de ouder. En vooral als de ouder zegt: "je komt vlug weer thuis, je bedje staat al klaar", dan kan dit diepe angst oproepen bij het kind: weer terug te moeten naar de beangstigende situatie met de ouder. De reactie na het bezoek kan ook inhouden: angst de pleegouder te verliezen met wie het kind een positieve emotionele band heeft opgebouwd. Frequente herhaling van de bezoeken reactiveert steeds opnieuw de vroegere negatieve gevoelens en grijpt daardoor steeds dieper in. De bezoeken roepen ook gevoelens van onzekerheid op, zoals: Bij wie zal ik gaan wonen? Houdt mijn pleegmoeder dan nog wel van mij? Wie kan ik vertrouwen? Met name terugval tot functioneren tot gedrag van een veel jonger kind is begrijpelijk. Het kind is door zijn angsten kwetsbaar geworden (zoals een jonger kind) en heeft geen energie meer om adequaat te functioneren.

Voor pleegouders, die deze situatie meestal goed aanvoelen, is dit een tragische zaak omdat zij het kind niet gerust kunnen stellen en hem geen zekerheid kunnen geven. ("Het is vreselijk het kind zo radeloos te zien.") De pleegouders kunnen het kind geen emotionele veiligheid meer bieden, waardoor zijn situatie nog beangstigender wordt. Dergelijke oudercontacten hebben daarom een negatieve invloed op de gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met zijn pleegouders en daarmee ook op zijn ontwikkeling. Een dergelijk beleid heeft echter ook een negatieve invloed op pleegouders. Vele pleegouders noemen de kindbescherming 'ouderbescherming' omdat de GI te weinig aandacht heeft voor het kind. Dit is ook de meest voorkomende reden om op te houden met pleegzorg.²⁴

---

24 Van den Bergh, P.M. (2013). *Pleegouders, een investering waard. Een onderzoek naar redenen voor*

4.2. Loyaliteit van het kind aan de ouder en de pleegouder

Bij het onderwerp 'oudercontact' komen ook op- of misvattingen over het begrip loyaliteit naar voren. Binnen de jeugdzorg gaat men uit van de idee dat het kind altijd loyaal is aan zijn ouder. Om hier voor het kind passende betekenis aan te geven, is het nodig het begrip te differentiëren.²⁵

Loyaliteit is een band. Maar zo'n band kan verschillen van kwaliteit en inhoud.

In de Nederlandse jeugdzorg baseert men loyaliteit gewoonlijk op de theorie van Boszormenyi-Nagy, een gezins-therapeut²⁶. De stelling van Nagy is dat het kind altijd loyaal is aan zijn ouders. (Overigens heeft Nagy deze stelling niet met enig onderzoek onderbouwd. Hij baseert zich op zijn ervaringen in zijn therapeutisch werk met gezinnen.) Hij onderscheidt twee vormen van loyaliteit: existentiële loyaliteit en verworven loyaliteit. De existentiële of zijnsloyaliteit ontstaat door geboorte van het kind uit zijn ouders - de bloedband. Deze band zal inderdaad altijd blijven bestaan. Het kind zal altijd willen weten wie zijn ouders zijn en zijn "roots" willen kennen als deel van de eigen identiteit. Ouders verwerven van hun kant loyaliteit door de zorg die ze het kind bieden. In gezinnen waar ouder en kind bij elkaar wonen, ligt het voor de hand deze twee vormen van loyaliteit als onlosmakelijk van elkaar te zien en als vanzelfsprekend aan te nemen dat vanuit het kind loyaliteit t.o.v. de ouders bestaat. Als de ouders nauwelijks zorg bieden, en na een uithuisplaatsing ook feitelijk geen zorg bieden, kunnen in het jonge kind echter nauwelijks positieve gevoelens t.o.v. zijn ouders ontwaken. De ouders verwerven geen loyaliteit van het kind. En vanuit het perspectief van het kind zal er moeilijk een emotionele band, emotionele loyaliteit ontstaan. Onderzoek onder pleeggezinnen laat zien dat het pleegkind *niet* als vanzelfsprekend loyaal is aan zijn ouders in emotionele zin. Dit derde aspect, - emotionele loyaliteit vanuit het kind - zal daarom bij analyses van opvoedingssituaties van pleegkinderen en bij overwegingen tot terugplaatsing bij een ouder uitdrukkelijk moeten worden meegewogen. Als dit derde aspect van loyaliteit wordt onderkend, zal gedrag van het pleegkind begrijpelijk worden²⁷. Nagy stelt helaas in zijn theorie dit derde aspect. loyaliteitsgevoelens vanuit het kind, niet aan de orde.

Voorbeeld

Bas, 7 jaar oud, woont sinds een klein jaar in een pleeggezin. In verband met het bepalen van beleid en begeleiding, zijn lijsten uit het eerder genoemde PSI afgenomen. Bas schrijft aan het begin van het PBM-traject voor terugplaatsing in het Relatiediagram dat zijn beide pleegouders het meest belangrijk voor hem zijn (zet hen in de 1e cirkel om hem heen). In de 3e cirkel zet hij zijn moeder.

Hij is heel blij om - na het PBM-traject - te horen dat hij bij de pleegouders mag blijven wonen. Hij vroeg aan de pleegmoeder: "Wat gebeurt er als een baby in een gezin wordt geboren?" 'Dan eten zij beschuiten met muisjes'. "Dan zijn de roze muisjes voor mijn nieuwe moeder, de blauwe voor mijn nieuwe vader en de witte voor mijn nieuwe zusje. Het beschuitje ben ikzelf en de boter houdt ons bij elkaar."

Dit voorbeeld²⁸ laat op ontroerende wijze zien dat dit kind duidelijk loyaliteitsgevoelens

---

beëindiging van pleegouderschap. Een onderzoek onder 444 pleegouders. Amsterdam: Dickhoff Design. Factsheet Pleegzorg Nederland (2012). In 2012 zijn 3.066 nieuwe pleegouders geaccepteerd, maar in 2012 zijn eveneens bijna een gelijk aantal (2.822) pleegouders opgehouden met pleegzorg.

25 Weterings, A.M. & Van den Bergh (2012). *De stem van het kind*. In: FJR januari 2012, Jrg. 34, nr.1, p. 12-20.

26 Boszormenyi-Nagy, I. & Krasner, B.R.(1986) *Between give and take*. New York: Bruner Mazel. Het boek is bijna geheel gebaseerd op gezinstherapeutische analyses van de relatie tussen ouder en kind.

27 Weterings, A.M. & Van den Bergh (2012). Zie noot 25.

28 De pleegouders hebben toestemming gegeven voor opname van dit voorbeeld.

heeft t.o.v. van zijn pleegouders, maar nauwelijks emotionele loyaliteit heeft t.o.v. zijn moeder, bij wie hij had gewoond, en ook niet t.o.v. zijn vader, waar hij sporadisch contact mee had.

De verwaarlozende ouder zal wel gevoelens van loyaliteit koesteren voor zijn kind, ook als hij uit huis is geplaatst, maar de wederkerigheid ontbreekt omdat die niet is gestimuleerd. Gevoelens van de ouder t.o.v zijn uit huis geplaatste kind kunnen positief zijn, maar de ouder is onvoldoende in staat gebleken deze gevoelens te concretiseren in adequaat opvoedingsgedrag, zodanig dat het kind liefde en leiding van de ouder kon ervaren. Daarnaast komen de soms zeer sterke gevoelens van de ouder – “ik wil mijn kind terug”- mede voort uit het gevoel het falend functioneren (als ouder) recht te willen zetten. Deze gevoelens zijn niet zo zeer gericht op het kind maar op de ouder zelf. Hulpverleners hebben veelal begrip voor deze gevoelens – zij zouden zelf ook niet hun kind kwijt willen zijn. Het kind is 'van' de ouder, en kan worden gezien als zijn eigendom. Hulpverleners richten zich mede hierom voornamelijk op de ouder en *zijn* functioneren is het criterium voor uit huis- en terugplaatsing.

Hier passen de eerste woorden van het prachtige gedicht van Khalil Gibran, een Libanese dichter (1883-1931):

Uw kinderen zijn uw kinderen niet.....

Alleen wanneer ouders hun kind liefde en zorg geven zal het kind zich aan hen hechten, emotioneel gebonden en loyaal aan hen zijn. Door zich voornamelijk te laten leiden door de ideeën van Nagy dat er “altijd loyaliteit is tussen ouder en kind” en dat zij het dus altijd wel met elkaar zullen kunnen vinden als ze maar hun best doen en/of daarbij geholpen worden, kan men 'de plank flink mis slaan'. Het miskennen van de noodzaak van de aanwezigheid van emotionele loyaliteit vanuit het kind in het kader van een terugplaatsing van een pleegkind naar zijn ouder kan ernstige schade toebrengen met name aan de emotionele ontwikkeling van het kind dat pleegkind is geworden.

De toegenomen voortgang in het denken over de positie van het kind in de samenleving heeft geleid tot het VRK, het Verdrag voor de Rechten van het Kind (uit 1989, in 1995 ook door Nederland ondertekend). Het kind wordt daarin gezien als een 'a person in his own right', niet a priori verbonden met en emotioneel afhankelijk van zijn ouder. (zie o.a. artt 3 en 20). Een kind behoort dan ook niet te dienen om een probleem van zijn ouder op te lossen (bv. “De moeder kan niet herstellen als zij weet dat haar kind niet meer bij haar zal komen wonen”; of: “als de vader geen contact mag hebben met zijn kind, zal hij zeer agressief worden”).

5. Het Pedagogisch Beslis-Model voor Pleegkinderen

5.1 Aanleiding tot de ontwikkeling van het Pedagogisch Beslis-Model, het PBM.

Omdat de praktijk van de jeugdbescherming nog al eens op gespannen voet staat met theorie over de voorwaarden voor ontwikkeling, is de werkwijze van het Pedagogische Beslis-Model ontwikkeld voor (terugplaatsing van) pleegkinderen. Het PBM beoogt het pleegkind bestaanszekerheid te geven.²⁹ Het doel is: op pedagogisch verantwoorde wijze tot besluitvorming te komen over de vraag of een pleegkind wel of niet teruggeplaatst kan worden *op een voor de ontwikkeling van het kind verantwoorde termijn*. Met het PBM kan de huidige 'eindeloze tijdelijkheid' en onzekerheid van een pleeggezinplaatsing worden voorkomen.

Een pleegzorgbeleid dat als basis heeft: “terugplaatsing als de ouder het weer aankan”, is voor het kind desastreus omdat hem geen kans geboden wordt vertrouwen in anderen en in zichzelf op te bouwen. Als het kind niet op een voor hem adequate termijn pedagogisch verantwoord teruggeplaatst kan worden, zal hij definitief moeten opgroeien in een pleeggezin. Zeker voor een jong kind is, gezien zijn snel op elkaar volgende ontwikkelingsfasen een jaar al lang. “Definitief” wil in dit verband zeggen, dat ook niet na vijf, zes of zeven jaar – hoezeer ook de leefomstandigheden van de ouders kunnen zijn veranderd – nog naar terugplaatsing mag worden gestreefd.

5.2 Opzet van het PBM

Het PBM³⁰ heeft de volgende opzet.

Voor opname in het PBM-project heeft de Gecertificeerde Instelling voor Jeugdbescherming (GI-JB) voorwaarden gesteld aan de ouder, zoals: zelfstandig wonen, geen drug- en alcohol misbruik, geen huiselijk geweld. Vanaf de start vindt gedurende het gehele traject regelmatig overleg plaats tussen de GI en de zorgaanbieder voor Pleegzorg. Het PBM wordt ingezet – bij voorkeur – een half jaar na de uit huis plaatsing. In die situatie heeft het kind meestal nog enige emotionele binding met de ouder waarop voortgebouwd kan worden. Daarnaast heeft het kind meestal nog geen gehechtheids- en opvoedingsrelatie opgebouwd met de pleegouders, die weer afgebroken moet worden bij een terugplaatsing. Een trauma kan op deze wijze vermeden worden.

Wil begeleiding van de ouder kunnen aansluiten op de problemen die zich hebben voorgedaan in de interactie tussen ouder en kind vóór de uithuisplaatsing, dan is het nodig te weten op welke wijze de ouder zelf de omgang met zijn kind heeft ervaren door hem daarover te laten vertellen (aan de hand van zes kernlijsten uit het eerder genoemde PSI). De lijsten worden afgenomen in twee of drie bezoeken bij de ouder thuis door de ambulante hulpverlener die ouder en kind gaat begeleiden.

Het terugplaatsingstraject vindt plaats in het kader van een maatregel voor Kinderbescherming, zodat het traject niet zonder consequenties door de ouder afgebroken kan worden.

Wil de ouder daadwerkelijk kunnen leren op welke wijze hij het kind zijn liefde kan laten merken en hem leiding en structuur geven, is ten minste een bezoek per week nodig, met

---

29 Weterings, A.M. (1991). Een profielschets voor een pedagogisch beleid in de jeugdhulpverlening toegespitst op pleegzorg. Leiden, Rijksuniversiteit Leiden, COJ; Weterings, A.M. (1998). Pedagogisch Model voor pleegzorg. In: Weterings, A.M. (Red.) *Pleegzorg in balans; bestaanszekerheid voor kinderen*. Hst.8. Leuven/Apeldoorn: Garant; Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (Red.) (2010). *Pleegzorg in perspectief*. Hst. 20. Assen: Van Gorcum.

30 Weterings, A.M. & Bakker, M. (2014). *Het Pedagogisch Beslis-Model: bestaanszekerheid voor vier generaties. Voorschoten/Goirle, EC Kind in de Pleegzorg en Kompaan en de Bocht*. Weterings, Interne notities, 2015. Zie ook: Draaiboek PMB, 2015.

een duur van 2 uur, oplopend tot 7 uur per bezoek, dat gedurende het gehele bezoek intensief wordt begeleid.³¹ Het terugplaatsingstraject duurt in principe een half jaar.

Om zicht te krijgen op de verandering in de aard van de interactie tussen ouder en kind, vult de ambulant hulpverlener tijdens ieder bezoek PSI-observatielijsten in en voegt daar verslagen aan toe.

Bij de pleegouders worden inhoudelijk soortgelijke PSI-lijsten afgenomen bij hen thuis door de pleegzorgwerker. De pleegouders vullen na ieder bezoek een PSI-observatielijst in over het functioneren van het kind en over zijn reacties op de pleegouders na een bezoek aan de ouders.

Op basis van de bovengenoemde informatiebronnen maakt een van het kind, gezin, pleeggezin, de GI en Aanbieder van Pleegzorg onafhankelijke gedragsdeskundige³² een Taxatie van de OpvoedingsSituatie, met een advies over het wel of niet terugplaatsen van het kind bij de ouders (het TOS-rapport).

a. Bij het advies: terugplaatsing,

is tenminste minimaal een half jaar intensieve begeleiding van de interactie tussen ouder en kind in de thuissituatie nodig om de veranderde houding van de ouder en zijn omgang met het kind te laten beklijven.

b. Bij het advies permanent verblijf in het pleeggezin,

is gezagsbeëindiging van de ouders nodig teneinde het kind bestaanszekerheid te kunnen geven.

Wordt hun gezag niet beëindigd, dan kunnen de ouders in het vrijwillig kader in principe de dag na het opvoedingsbesluit het kind weer in huis nemen en – in het kader van een OTS – 'ieder jaar' verzoeken om terugplaatsing. Daarnaast behouden de ouders in beide situaties de bevoegdheid om beslissingen te nemen over het kind, van schoolkeuze tot therapie of vakantie in het buitenland met de pleegouders.

De pleegouders hebben geen zeggenschap over het kind. Dit belemmert de gang van zaken binnen de opvoedingssituatie in een pleeggezin. De voor zijn ontwikkeling noodzakelijke bestaanszekerheid door borging van een permanent verblijf in het pleeggezin wordt het kind in dat geval niet gegund.

---

31 Hiervoor is de (oude) indicatie: 'Jeugdhulp thuis' nodig, Deze werd echter alleen gegeven als het kind thuis woonde. Het toenmalige Bureau Jeugdzorg Tilburg was echter bereid een dergelijke indicatie te geven voor de terugplaatsingstrajecten van pleegkinderen volgens het Pedagogisch Beslis-Model.

32 Voor het huidige project is dit A.M.Weterings, EC Kind in de Pleegzorg.

6. Resultaten van werken met het PBM

6.1 Inleiding

Het project is/wordt uitgevoerd door Kompaan en de Bocht Pleegzorg te Goirle en het (toenmalige) Bureau Jeugdzorg Tilburg en begeleid door het Expertise Centrum Kind in de Pleegzorg te Voorschoten, dat ook de TOS-rapporten schreef/schrijft.

Stichting Kinderpostzegels Nederland heeft het project voor een deel gefinancierd, evenals het fonds ZorgSaam.

Het doel van het PBM is het pleegkind bestaanszekerheid te geven zodat hij de mogelijkheid krijgt zich te ontwikkelen. In de adviezen m.b.t. de Taxatie van de OpvoedingsSituatie (in de TOS-rapporten) hebben **de signalen van het kind de doorslag** gegeven voor het advies tot wel of geen terugplaatsing.

Bestaanszekerheid voor het kind wordt mogelijk als het opvoedingsbesluit wordt genomen dat het kind kan opgroeien bij de ouders of dat het kind zal opgroeien in een pleeggezin terwijl het gezag van de ouders wordt beëindigd.

6.2 Onderzoeksgroep

Vanaf de zomer 2011 t/m december 2014 zijn 43 pleegkinderen van 0 t/m 11 jaar uit 28 gezinnen opgenomen in het project 'Terugplaatsing volgens het PBM. Als twee of drie kinderen uit een gezin in een pleeggezin verbleven, werd voor ieder kind afzonderlijk een terugplaatsingstraject ingezet. Voor 6 kinderen (uit 4 gezinnen met gescheiden ouders) werd voor ieder kind een traject bij de vader en een traject bij de moeder ingezet. Bij 13 kinderen (uit 6 gezinnen) woonden de ouders nog bij elkaar. Bij 4 kinderen (uit twee gezinnen) was alleen de vader in een terugplaatsingstraject betrokken. In december 2014 waren de trajecten van deze 43 kinderen afgerond.

Leeftijd van de 43 kinderen bij de start van het PBM

0 - 5 jaar: 31 kinderen

6 -11 jaar: 12 kinderen

Wel of geen justitiële maatregel bij de start van het PBM

Aan het begin van het PBM-project was nog sprake van vrijwillige plaatsingen.

1 kind: voogdij

1 kind voogdij bij grootouder met een OTS

6 kinderen: vrijwillig; w.o. 3 kinderen uit een gezin en 2 kinderen (brusjes) bij grootouders.

35 kinderen : een OTS

43 kinderen

Tijdstip van de start van een PBM

De inzet van het PBM varieerde van een half jaar tot 4 jaar na de uithuisplaatsing (voor 5 kinderen na 2-11 maanden, voor 5 kinderen 1-2 jaar en voor 5 kinderen 2-4 jaar).

6.3 Resultaten in december 2014

6.3.1 Gemiddelde duur van een PBM-terugplaatsingstraject

De gemiddelde duur van een traject blijkt 4 maanden te zijn (i.p.v de geplande 6 maanden). Zes trajecten duurden 1 à 2 maanden en enkele trajecten duurden langer dan

vier maanden.

.3.2 Bestaanszekerheid in december 2014

5 kinderen (uit 3 gezinnen): teruggeplaatst volgens advies³³

23 kinderen: gezagsbeëindiging van de ouders (w.o. 1x: voogdij blijft gehandhaafd)

28 van de 43 kinderen kregen bestaanszekerheid binnen 1 à 2 jaar (65%).

Bij 6 van de 23 kinderen was (sterke) terugval te zien in functioneren na bezoeken aan de ouder. De ambulante hulpverlener en de gezinsvoogd hebben aandacht besteed aan deze signalen van het kind. Het terugplaatsingstraject werd stopgezet. Het kind kon opgroeien in het pleeggezin en gezagsbeëindiging zal worden aangevraagd.

6.3.3 Bestaanszekerheid voor andere kinderen tijdens het project

Het PBM heeft ook bestaanszekerheid gecreëerd zelfs zonder integraal te zijn ingezet. Tijdens het voortraject bleken de ouders van 8 kinderen niet te kunnen voldoen aan de voorwaarden die BJJ/GI had gesteld en ook hielden zij zich niet aan afspraken. Bij deze 8 kinderen hebben de ambulante hulpverlener en de gezinsvoogd ook duidelijk het ontwikkelingsbelang van het kind voor ogen te hebben gehad. Besloten werd dat in dergelijke situaties het PBM niet verantwoord ingezet kon worden. Het opvoedingsbesluit werd genomen het kind op te laten groeien in het (zelfde) pleeggezin. Een kind bleef in het internaat vanwege zijn moeilijke gedrag.

7 van de 8 kinderen hebben bestaanszekerheid gekregen

6.4 Evaluatie van de opvoedingssituatie met het PSI

In 2013 is gestart met een evaluatie, waarbij bij 15 kinderen uitgebreid is geëvalueerd middels het afnemen van dezelfde zes PSI-lijsten als bij de start van het traject. Voor 15 kinderen is deze evaluatie afgerond in 2015.³⁴

6.4.1 Opvoedingssituatie

Twee kinderen (brusjes) zijn teruggeplaatst naar de moeder. Het PBM-traject was een half jaar na de UHP ingezet.

Acht kinderen konden in hetzelfde pleeggezin blijven wonen en vijf kinderen waren overgeplaatst naar een ander pleeggezin, waar zij konden opgroeien.

6.4.2 Vooruitgang in ontwikkeling en gedrag

De twee kinderen (brusjes) die zijn teruggeplaatst blijken vooruit gegaan te zijn in hun ontwikkeling.

De meeste pleegkinderen zijn vooruitgegaan in ontwikkeling, soms spectaculair. Het gedrag was bij 7 van de 11 pleegkinderen³⁵ verbeterd. Dit wil niet zeggen dat de problemen van de kinderen waren verdwenen – daarvoor was hun problematiek bij de uithuisplaatsing en/of start van het PBM te omvangrijk en te diepgaand (bijvoorbeeld zichzelf pijn doen).

Een kind heeft ernstig geleden onder de overplaatsing en de lange onzekerheid.

---

33 Daarnaast zijn 5 kinderen teruggeplaatst, niet volgens het PBM-advies, 4 kinderen in het vrijwillig kader en bij een kind zal de OTS worden opgeheven. Twee kinderen verblijven op vrijwillige basis in een permanent pleeggezin. Geen van de 13 kinderen waarvan de ouders bij elkaar woonden, is teruggeplaatst.

De zaken in het vrijwillig kader kunnen vrijwel niet geëvalueerd worden.

34 Deze vorm van evalueren is vertraagd door ziekte en door bezuinigingen, maar is in 2015 hervat.

35 Bij twee kinderen kon de vooruitgang in het gedrag niet nagegaan worden.

6.4.3 Vooruitgang in gehechtheids- en opvoedingsrelatie

Bij 10 van de 13 pleegkinderen is de gehechtheids- en opvoedingsrelatie met de pleegouders verbeterd, m.n. wat betreft het contact met de pleegouders. Wel bleken er nog problemen in deze relatie te zijn, zij het dat het karakter daarvan veranderd was en/of dat moeilijk gedrag t.o.v. de pleegouders minder frequent of minder ernstig was.

Bij drie pleegkinderen waren er méér problemen in de gehechtheids- en opvoedingsrelatie. Deze kinderen waren overgeplaatst naar andere pleegouders.

Bij de twee teruggeplaatste kinderen waren er geen problemen meer in de gehechtheids- en opvoedingsrelatie met de moeder.

6.4.4. Contact met de ouders

Alle 13 pleegkinderen hadden contact met de moeder. Vier van hen hadden geen contact met de vader.

Bij 7 van de 9 kinderen gaf de omgang van de vader met het kind problemen en vertoonde het kind problemen na bezoeken aan de vader, en soms ook tijdens de bezoeken.

Bij 11 van de 13 kinderen gaf de omgang van de moeder met het kind problemen en vertoonde het kind problemen na bezoeken aan de moeder, en soms ook tijdens de bezoeken (bv. het kind ontweek de moeder en wilde geen contact met haar).

'Geen contact met de vader', is ook een probleem, hoewel in enkel geval contact niet raadzaam is vanwege de negatieve reacties van het kind op bezoek aan de vader. Maar dat wil niet zeggen dat het 'geen probleem' is. Voor het kind betekent 'geen contact' een probleem i.v.m. zijn identiteitsontwikkeling maar ook een probleem in emotionele zin.

6.4.5 Mening van de pleegouders over het PBM

De mening van 12 pleegouders over het PBM is inmiddels verkregen. De pleegouders vinden een traject heel intensief, vooral voor het kind. Maar het is goed omdat het duidelijkheid schept voor het kind, maar ook voor hen en de ouders. De contacten met de ouders lopen daarna soms beter, omdat het kind minder angstig is om weggehaald te worden bij de pleegouders en daardoor meer open durft te zijn naar de ouder. Soms lopen de contacten echter minder goed omdat de ouders het niet eens met het besluit.

De wens van de pleegouders is om een dergelijk traject veel eerder, kort na de uithuisplaatsing, in te zetten. "Dit opvoedingsbesluit had veel eerder moeten plaats vinden. Het had het kind veel ellende bespaard en ons minder stress en energie gekost."

6.4.5. Standpunt van BJZ

In één van de 43 afgeronde trajecten was Bureau Jeugdzorg het niet eens met het advies dat voortvloeide uit de Taxatie van de OpvoedingsSituatie. BJZ koos voor de bloedband en 'om een kans te geven aan de moeder'.

Bij de 4 in het vrijwillig kader teruggeplaatste kinderen (twee maal twee brusjes) was BJZ het eigenlijk eens met het advies 'geen terugplaatsing', maar een geschikt nieuw pleeggezin kon niet gevonden worden. Deze terugplaatsingen werden wel ondersteund door intensieve begeleiding.

6.4.6. Standpunt van de rechtbank

De rechtbank heeft alle opvoedingsbesluiten van BJZ gehonoreerd. Het advies in het TOS-rapport m.b.t. 'geen terugplaatsing' wel werd gevolgd, maar het advies m.b.t. de frequentie en opzet van bezoeken niet.

Reflectie op de resultaten

Bestaanszekerheid blijkt een positief effect te hebben op ontwikkeling en gedrag van het pleegkind. Deze resultaten sluiten aan op het onderzoek van Selwyn, Meakings & Wijedasa (2014)³⁶. Uit dit onderzoek blijkt dat de kinderen die langdurig in een pleeggezin verbleven en later zelfs geadopteerd waren door de pleegouders, zich nog beter hadden ontwikkeld dan de kinderen die langdurig in een pleeggezin woonden met een OTS of voogdijmaatregel³⁷.

Zoals gezegd, hebben BJZ/GI en de rechtbank in alle gevallen op één na, het advies 'geen terugplaatsing' gehonoreerd, maar niet het daarbij horende advies inzake de bezoeksregeling met de ouders. Gezien de resultaten m.b.t het verloop van de contacten met de ouder, realiseert men zich wellicht onvoldoende, dat de ouder voor het kind een geheel andere betekenis heeft dan het kind voor de ouder. Ook gaat men voorbij aan het feit dat het opvoedingsbesluit met gezagsontneming op zichzelf voor het kind te weinig betekenis heeft als hij in zijn dagelijks leven daar niets van merkt. Als de voogd een hoge bezoekfrequentie handhaaft en telefonisch contact oplegt, kan het kind steeds weer 'van slag' raken. Hij kan het gevoel houden 'anders' te zijn, 'een buitenbeentje', 'er niet echt bij horen', e.d.. Het opvoedingsbesluit verliest dan aan kracht en heeft minder stimulans voor zijn ontwikkeling. Het kind moet *zelf* kunnen ervaren dat zijn leefsituatie gewijzigd is. Dit wordt duidelijk als de bezoeksregeling eerst enige tijd wordt opgeschort – bv. 3 maanden – zodat een 'markering' plaatsvindt in het leven van het kind. Daarna zal de frequentie van bezoeksregeling met de ouders duidelijk verminderd moeten worden vergeleken met de periode van het PBM. Als het kind voldoende zeker is van zijn verblijf bij de pleegouders kan hij vanuit deze basisveiligheid en bestaanszekerheid mogelijk frequentere contacten met zijn ouder verwerken en een emotionele band met hem opbouwen, zodat de ouder een positieve betekenis kan verwerven in het leven van het kind. (De Rechtbank in Arnhem heeft in 2015 een beschikking gegeven waarin een dergelijk advies is gevolgd.)

7. Beschouwing

Het is een hardnekkig misverstand dat de 'klinische blik' van de 'ervaringsdeskundige' hulpverlener tot een beter oordeel zou leiden dan het hanteren van instrumenten als het PSI met de daarop gebaseerde onafhankelijke beoordeling inclusief risico taxatie van de opvoedingssituatie (TOS). Ingrijpende besluitvorming als het al of niet uithuis- en terugplaatsen van kinderen verdient zorgvuldige onderbouwing en mag nooit gebaseerd zijn op pure intuïtie

Het is ook een hardnekkig misverstand dat weinig investeren aan geld en energie in het jonge kind, omdat hij nog zo flexibel is, de jeugdzorg goedkoop maakt. Het tegendeel is waar: onopgeloste problemen bij een jong kind vergroten zich uit. De jongste kinderen, 0-4 jaar, lijden het meeste.

Het derde misverstand is dat hulp in het vrijwillig kader het beste is maar ook nog het

---

36 Selwyn, J., Meakings, S. & Wijedasa, D. (2014). *Beyond the adoption order*. London, BAAF.

37 De geadopteerde pleegkinderen uit het onderzoek van Selwyn e.a. waren gemiddeld wel jonger bij plaatsing (88% jonger dan 4 jaar) dan de andere pleegkinderen (66%-55% jonger dan 4 jaar.) Opvalt dat slechts 4% de geadopteerde pleegkinderen aanvankelijk bij familie of vrienden waren geplaatst, terwijl dit percentage bij de kinderen met een Special Guardianship Order (komt overeen met voogdij) 36% was en bij de kinderen met een Residence Order (komt overeen met een OTS) 26%; p. 20 e.v..

goedkoopste. Echter, bij uithuisplaatsing kan de ouder de verantwoordelijkheid voor het kind onvoldoende dragen en zal bovendien zijn eigen problematiek de overhand hebben. (Ook in het PBM-project blijkt het gezin vóór de uithuisplaatsing van het kind meestal hulp te hebben gehad van 10 tot 20 instanties (en eenmaal 26), tot gezinsopnames toe.

Het vierde misverstand is dat een kind “vanzelf” van zijn ouder houdt en dat het beter zal gaan met het kind als het beter gaat met de ouder, en, bij uithuisplaatsing, dat oudercontact goed is voor kind en ouder. Als deze contacten niet afgestemd worden op de signalen van het kind, zal hij niet alleen lijden onder de contacten, maar ook een toekomstige positieve relatie met de ouder belemmeren of zelfs verhinderen (“Als ik 12 jaar ben, wil ik mijn vader nooit meer zien.”) Is dat een kind- en ook ouder-gericht beleid?

Te overwegen

Doorgaan met voor het kind als negatief ervaren bezoeken aan de ouder belemmert het ontstaan van een positieve relatie met en waardering voor de ouder in de toekomst. Bij negatieve reactie van een pleegkind op oudercontact en terugval in functioneren, zou de bezoeksfrequentie enige tijd verminderd moeten worden tot 2 maal per jaar totdat het kind positief gaat reageren op zijn ouder. Daarnaast zou afgezien moeten worden van een terugplaatsing, nu en in de toekomst.

Sinds 1995 (wijziging functie van de kinderrechter) is een systematische onafhankelijke toetsing van beleid binnen de kinderbescherming niet meer mogelijk. Daarnaast zijn de gezinsvoogden na 1995 te zwaar belast met de verantwoordelijkheid voor levensbeslissingen ten aanzien van het kind. Het zou de kinderbescherming ten goede komen als een onafhankelijke instantie het beleid van Wijkteams, 'Kinderbeschermingstafels' en Gecertificeerde Instellingen systematisch zou toetsen op de vraag of het beleid is gericht op het bevorderen van het ontwikkelingsbelang van het kind. Dit zou een toe te voegen taak kunnen worden van de Inspectie Jeugdzorg, aangezien de afgelopen decennia de inhoud van van jeugdbeschermings*beleid* nog te weinig kindgericht is geworden, hoewel vrijwel iedere jeugdhulpverlener van goede wille is.